

Turíce

Päťdesiaty deň po Veľkonočnej nedeli je nedeľa turična. V kresťanskom ponímaní sa tieto sviatky pripomínajú ako Zoslanie Ducha Svätého, pri ktorých sa končí Veľkonočné obdobie. Duch Svätý svojim príchodom na Apoštolov a učeníkov zoslal svetlo posvätenia krstom a tak ich zbavil hriechov. Tieto sviatky poznáme tiež pod názvom Svätodušné sviatky alebo na východnom Slovensku nazývané Rusadle.

Výraz "turíce" pochádza od slova Tur, ktorý patril k pôvodnej symbolike. Tieto zvyky sa spájali so začiatkom jarných prác. Jedným zo znakov je použitie zelenej farby. Domov sa nosili zelené ratolesti a bahniatka ktoré mali ochranné vlastnosti. Ratolesti mali za úlohu priťahovať dobré sily a chrániť pred zlými silami.

Ďalším prejavom bolo (zameraným proti zlým silám) bolo aj práskanie bičom na lúkach a turičné vatry. Najznámejšou dochovanou tradíciou je tzv. otváranie studničiek. Studničky v chotároch museli byť obradne vyčistené a upravené. Chotár s nevyčistenou studničkou postihli duchovia nedostatkom vlhky.

Svätodušné sviatky - Turíce

Fašiangy, Turíce, Veľká noc príde... spieva sa v známej ľudovej pesničke. Čo sú Fašiangy, vieme. Čo je Veľká noc, to tiež. Ale Turíce predsa prichádzajú až po nej. Áno, kresťania rôznych vierovyznaní slávia sedem týždňov po veľkej noci sviatok Zoslania Ducha Svätého, známy aj pod názvom Turíce.

Ked' boli apoštoli spolu

O tom, ako to bolo, sa dozvedáme z biblickej knihy Skutkov apoštolov. Ked' nastal päťdesiaty deň po Veľkej noci, boli všetci spolu zhromaždení na jednom mieste. Zrazu sa celý dom naplnil zvukom z neba, ktorý sa podobal hukotu silného vetra. A Duch Svätý v podobe ohnivých jazykov zostúpil na učeníkov.

Vtedy sa okolo nich zbehlo mnoho ľudí. Niektorí udivene žasli, iní sa čudovali a nešetrili posmeškami. Učeníci naplnení Svätým Duchom sa im javili divní, začali totiž hovoriť v jazykoch, v iných jazykoch a v cudzích rečiach. A po Petrovej odvážnej kázni a svedectvách o Ježišovi sa ešte v ten deň dalo z tých, ktorí ho počúvali, pokrstiť 3 000 ľudí. Teda nielen hukot a oheň, to počuté a videné, ale aj rozrastajúca sa cirkev bola dielom zoslaného Ducha.

Rôzne názvy

Samotná udalosť, ktorá sa v ranej cirkvi odohrala, je obsiahnutá aj v oficiálnom názve tohto kresťanského sviatku, teda *Zoslanie*, alebo *Zostúpenie Ducha svätého*, ľudovo *na Ducha*. Avšak tento sviatok má aj rôzne staršie a tradične zažitá pomenovania.

Najčastejšie *Turíce* majú pôvod ešte v **predkresťanskom období a sú odvodené od zvieracej masky tura**. V období neskorej jari a v čase pred letným slnovratom sa zvykli konať bujaré maskované sprievody sprevádzané trúbením, strieľaním a hlučnou zábavou. Tieto pohanské obrady súviseli s kultom mŕtvych predkov, oslavou plodnosti a ochranou pred zlými silami. Aj keď podstata svätodušných sviatkov je, samozrejme, úplne iná, názov *Turíce* pretrval a používajú ho najmä rímskokatolíci.

Známy, najmä v protestantských cirkvách, je aj názov ***Letnice***. Keď na Ježišových učeníkov zostúpil Duch Svätý sa totiž v Jeruzaleme konal sviatok Šavu'ot. Počas neho si **židia** pripomínajú prijatie Tóry od Boha na vrchu Sinaj. Šavu'ot bol zároveň sviatkom vďakyvzdania za úrodu v čase končenia žatvy. A obdobiu žatvy hovorili **starí Slovania *letnica***.

V cirkvách východného obradu (u gréckokatolíkov a pravoslávnych) je zas zaužívané pomenovanie ***Päťdesiatnica***. Je zrejmé, že ide o *päťdesiaty deň* a takýto význam má aj grécke *pentekosté*. Na východnom Slovensku sa môžeme stretnúť aj s pôvabným názvom ***Rusadlá***, odvodený je pravdepodobne od starorímskeho sviatku ruží *Pascha rosarum*.

Zelené sviatky

Aj takto ľudia volali *Turíce*: *Zelené sviatky*.

Začiatkom leta je už v prírode všetko svieže zelené, tráva rozprestrela svoj hustý koberec a koruny stromov sú plné listov. Zeleňou sa na Ducha zdobia aj príbytky. Lipové alebo lieskové halúzky sa zastokávali do oblokov a vence z nich sa pribíjali na bránu alebo na rohy dreveníc. Zaozbatarať vetvičky bolo úlohou mužov – otcov rodín alebo starších synov. Ak bola v dome dievka na vydaj, halúzky k nim zvykli doniesť mládenci.

Zelené vetvičky alebo stromčeky dopĺňali aj výzdobu chrámov počas svätodušných sviatkov. Halúzky ľudia nosili aj na hroby a v kostoloch sa zvykli konať zádušné omše za tých, ktorí zomreli od vlašajších *Turíc*.

Človek a príroda

Človek kedysi žijúci viac v spätosti s prírodou, si ju vážil a staral sa o ňu celkom prirodzeným spôsobom. Na jar bolo pekným a užitočným zvykom „otváranie studničiek“. Išlo o čistenie studničiek a prameňov v chotári, ktoré sa začalo už po Veľkej noci a trvalo do Turíc. Ak by ľudia tieto prírodné zdroje vody nechali po zime zanedbané, báli sa, že v kraji bude nedostatok vlhky. Zvyklo sa tiež hovoriť, že kto do Turíc vyčistí aspoň jednu studničku, bude po celý rok zdravý.

Na lúky zas chodili vyhrabávať konáre a kamene, aby sa koscom lepšie kosilo. A aj keď máj je už bránou k letu, predsa tento mesiac býva ešte chladný a daždivý. Pre poľnohospodárov to však bolo požehnaním pre ich úrodu. Známe sú pranostiky o tom, že studený máj je pre ovocie, víno, či stodolu raj. Suchý máj totiž znamená skúpy rok. A naopak, májové blato je pre hospodára zlato.

Ešte sa zabaviť

Keďže naši predkovia boli poväčšine poľnohospodári telom aj dušou, tak leto pre nich znamenalo predovšetkým prácu na poli a hospodárstve. Turíčne sviatky boli akousi poslednou možnosťou si ešte oddýchnuť a zabaviť sa pred letnou pracovnou sezónou, ktorá potom trvala až do jesene. V niektorých regiónoch Slovenska sa pred Turícami stavali máje a tento zvyk bol spojený samozrejme so zábavou.

Turíčný kráľ

Dnes už takmer nikto nevie o starodávnom zvyku **voľby turíčného kráľa a turíčnej kráľovnej**. V pohanských obradoch mali mať záštitu nad pastiermi a stádom, úlohu ochrany nad vodou a privolávanie dažďa v období sucha. Tieto obyčaje boli neskôr zakázané a postupne zanikli. Ale v ľudovom prostredí sa transformovali do inej podoby. Turíčného kráľa si volili spomedzi seba mládenci a tento „mládenecký richtár“ preberal na istý čas svetskú moc v dedine, viedol zábavy a tanec. Turíčnu kráľovnú si zas vyvolili kamarátky

a táto dievka ozdobená kvetovým vencom viedla dievčenské chorovody a spievané tanečné hry.

Pri tejto príležitosti sa poďme pozrieť aj do susedného Česka, presnejšie do niektorých obcí na Slovácku a Hanej. Tam sa dodnes usporadúvajú svätodušné obchôdzky na koňoch známe pod názvom „**Jízda králů**“. Mládenec vyvolený za kráľa ide na koni v čele sprievodu, ktorý tvoria jeho pázatá a regrúti. Vyzdobený konský sprievod prechádza celou dedinou a vyvolávači vtipnými veršami pozdravujú okolostojacich a pýtajú od nich príspevok na večernú tancovačku. Celá družina je oblečená do sviatočných krojov, kráľ má niekde dokonca ženský, bohato zdobený kroj a tvár mu pokrývajú vejúce stuhy, aby ho nebolo poznať.

Táto tradícia vychádza z legendy o kráľovi Matejovi, keď v jednom neúspešnom boji prehrál. Aby si zachránil aspoň holý život, prezliekol sa do ženských šiat a takto zamaskovaný utiekol. Jeho družina musela vtedy od miestnych ľudí vyberať obživu na cestu domov. V rôznych obciach je *Jízda králů* viazaná na rôzne iné legendy z kráľovských rodov, a od toho sa odvíja aj konkrétny priebeh slávností.

Vždy však ide o výnimočnú udalosť a pre svoju jedinečnosť rozhodlo UNESCO o jej zapísaní na Zoznam nemotného svetového kultúrneho dedičstva.